

**Микола Жулинський,
доктор філологічних наук,
академік-секретар Відділення мови,
літератури та мистецтвознавства
НАН України,
директор Інституту літератури
ім. Т. Г. Шевченка НАН України**

Дякую! Свій виступ я хотів би розпочати інформацією про те, що російські терористи зняли меморіальну стелу на корпусі першого Донецького університету, яка була присвячена Василю Стусу. Чому я про це згадав? Я, як свого часу член Уряду, Віце-прем'єр-міністр, відкривав цю меморіальну стелу разом із головою Донецької обласної державної адміністрації Віктором Януковичем. І Янукович тоді прочитав свій виступ українською мовою. Це доволі був патріотичний виступ, в якому він дав оцінку ролі і значення творчості й життя Василя Стуса. І парадокс! Дивіться: Янукович її відкривав, цю стелу, а ті, хто начебто протестує проти повалення режиму Януковича, її зняли. Шановні колеги, я дуже вдячний Ірині Пономарьовій, яка наводила тут соціологічні дані. Я хотів би звернути увагу, який процент молоді підтримує Україну і який процент старшого чи середнього покоління зорієнтовано на Росію. Те, що трапилося на Донбасі і в Криму, це є, безперечно, дуже продумана, цілеспрямована політика Російської Федерації, яка з усіх сил намагається зберегти те, що в їхній уяві було Радянським Союзом або імперією. Зрозуміло, що вони поспішали і трапився їм дуже вигідний момент, коли вони вчинили оцю агресію в

Криму. Вони розраховували, що є ще покоління в Україні, яке ще перебуває під тими ідеологічними установками, стереотипами мислення, які були нав'язані комуністичною системою. Зміни ще кардинальної не відбулося в Україні, але був дуже серйозний сигнал, оскільки Україна почала рух до Європи. Ви знаєте, яка була реакція Росії і на того ж Президента Кучму, який заявив чітко, що Україна йде в Європейський Союз і готова вступити в НАТО. Я не буду говорити про касетний скандал, про вбивство Гонгадзе і так далі. Ви всі прекрасно розумієте, що без російських спецслужб це б не відбулося. Пам'ятаймо, що навіть і той же Янукович, і та ж партія регіонів спочатку мали орієнтацію на вступ до Європейського Союзу. І цей сигнал, що Україна уже відходить від «руського мира», був дуже уважно проаналізований Росією. Росія, ясна річ, вчинила цю агресію і в Криму, і на Сході України. Я можу сказати з свого власного досвіду. 1992–1994-й роки — я був тоді в Уряді, і я пам'ятаю, що тоді були так звані представники Президента в кожній області і в Автономній Республіці Крим. Я відповідав за гуманітарну політику. Кожний квартал заступники представника Президента, які відповідали в регіонах за гуманітарні питання, приїздили в Київ і звітували (я це наголошую — звітували) про впровадження української мови як мови державної у своїх регіонах. Не було тоді ніякого протесту проти цього в жодній з областей. Був закон 1989 року про мови в Українській РСР. Не було ще Конституції України, статті 10-ї; і я можу сказати, що ніхто ніяких протестів не виявляв, з жодної області, ні з Донецької, ні з Луганської, ні з Криму. До чого я це все веду? Я веду мову про те, що все, що ми маємо сьогодні — це наслідки відсутності цілеспрямованої системної державної політики, яка б велася. Мовна політика просто була абсолютно не продумана і не вивірена. Я також дуже солідаризуюся із професором Пономарьовою, про те, що в принципі у нас і в Донецькій, і в Луганській області, і навіть в Криму, є, як би сказати, певний шар суспільних настроїв, на яких можна працювати, і вони можуть відіграти визна-

чальну роль. Але для цього потрібно працювати. Тому, що ми й досі по суті не запропонували нормальної системи цінностей і пріоритетів, на яких будується Україна. Ми весь час боялися, щоб не образити росіян. Ми все робили, але не були самодостатніми. І, як ви бачите, для Росії не головне було російськомовне населення, яке вони начебто збиралися захищати, не головне було навіть російська мова. Їм було головне завоювати оцей простір. Як уже хтось сьогодні говорив, він буде завойовуватися іншими пріоритетами — пріоритетами політики. Тому для нас проблема сьогодні дуже важлива є одна — це формування ідентичності, бо відбувається процес самоусвідомлення. І тут дуже важливий фактор — інформаційний. Це завдання номер один. Відсутність нашої цілеспрямованої політики є першопричиною нашої поразки, і це ми мусимо визнати. Закінчуючи, хочу сказати, що оця суспільна матриця, яка існувала і на Сході існує зараз, вона не була запліднена новими ідеями, якимись спільними ідеями, які б відповідали духу і характеру будівництва української держави. Відсутність оцієї ідеї дала можливість російській інформаційній політиці вплинути на цю систему, оживити ці ностальгічні настрої по Радянському Союзу, які в них асоціювалися із сучасною вже Росією, і таким чином збурити ці маси і певною мірою отримати таку підтримку, на яку здобулися так звані сепаратисти і російські терористи. І в нас, мені здається, в першу чергу необхідно щось пропонувати, в першу чергу працювати з біженцями. Це люди, з якими потрібно невідкладно працювати. Вони повернуться на Донбас, і ці біженці повинні бути під особливим прицілом, під пильною увагою нашої держави. Я маю на увазі школи і різного роду фактори культурного значення. Друге — це інформаційна політика, цілеспрямована, системна, продумана. Держава будь-де, розумна держава в таких випадках будь-що би відмовилася навіть збільшувати зарплати, пенсії, а кинула б кошти на Донбас, щоб його повернути. І це, я переконаний, і наша мета там, на тих окупованих територіях. Акцент слід зробити на інтелігенцію, тому

що інтелігенція — це соціальний конструкт, на якому базується все. Базуються суспільні настрої, базується система мислення, і так далі. І тому отака повинна бути навіть точкова увага і робота саме з цією інтелігенцією. Бог з ними, працюють вони в тих вузах, чи як там вийшло, чому залишилися. Я не думаю, що там більшість залишилася за переконаннями, залишилися в силу якихось обставин життєвих чи елементарно соціальних. На них треба звернути увагу, з ними треба співпрацювати, з ними треба знаходити порозуміння. Слід висловлювати, як кажуть, ті позиції, в яких ми зацікавлені і яких вони не будуть декларувати вголос, але, принаймні, вони будуть існувати в їхній свідомості. І на закінчення зауважу (оскільки прийшов пан Богдан Червак з Держкомітету телебачення і радіомовлення), я в суботу був в Ічні, Чернігівська область. Там був День міста. І ви знаєте, що мене вразило і я просто був у захопленні. Це була демонстрація в районному центрі: йшли собі школи, йшли вчителі, йшла якась будівельна фірма, ішов якийсь завод,

який переробляє молоко. Але переважна більшість йшла у вишиванках, з національними прапорами. Такий патріотичний дух і всюди, всюди повністю українська мова. Це ж на кордоні з Росією! І що я дізнаюся? Виявляється, там уже не працює сьогодні українське телебачення, немає, вже все відрізано. Чого це там так вийшло? Що там трапилося? Мене дуже просили, ці люди казали: «Ну, як це так, УТ-1 нема». Пане Червак, з'ясуйте, що там сталося.

Ганна Скрипник: Дякую, Миколо Григоровичу, дуже слухні речі Ви сказали. Думаю, що, справді, якби владоможці були зацікавлені врегулювати хоча б інформаційні проблеми, то, можливо, вже сьогодні щось зрушилося б на краще.

Колеги! Дозвольте в продовження нашої дискусії надати слово доктору філологічних наук, професору кафедри української та класичних мов Національного університету біоресурсів і природокористування пану Сидору Кіралю.